

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ, ЕТНОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету історії та міжнародних відносин
/Віталій АНДРЕЙКО/

«30» червня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КРАЄЗНАВЧІ СТУДІЇ

Рівень вищої освіти
Галузь знань
Спеціальність
Освітня програма
Статус дисципліни
Мова навчання

перший (бакалаврський)
03 Гуманітарні науки
034 Культурологія
Культурологія
вибіркова
українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Краєзнавчі студії» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 034 Культурологія, освітньої програми «Культурологія».

Розробник: Худіш П. М., к.і.н., доцент кафедри археології, етнології та культурології ФІМВ

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри археології, етнології та культурології

протокол № 11 від «9» червня 2023 р.

Завідувач кафедри Надія КЕРЕЦМАН

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

протокол № 8 від «30» червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії Світлана МИШКО

© Худіш П. М., 2023 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2023 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	2-й	2-й
Кількість модулів – 1	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 2,4	4-й	4-й
	Лекції:	
	32	12
	Практичні (семінарські):	
	28	6
Вид підсумкового контролю: усний	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: іспит	Самостійна робота:	
	60	102

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Краєзнавчі студії» є оволодіння студентами теоретичними знаннями про історію, політичний та соціокультурний розвиток і особливості регіону історичного Закарпаття в контексті української та загальноєвропейської історії; засвоєння ключових термінів та концептів, визначення основних контраверсій та історіографічних дискусій у дисципліні; розвинути у студентів здатність до усного та письмового критичного аналізу і синтезу першоджерел та вторинної літератури.

Завдання навчальної дисципліни:

- виробити навички системно аналізувати конкретні знання про основні теоретико-методологічні концепції краєзнавчих студій;
- навчити студентів аналізувати історико-культурні, суспільно-економічні, політичні та етнодемографічні особливості розвитку регіону Закарпаття;
- з'ясувати та проаналізувати розвиток регіону Закарпаття в історичному та культурологічному контексті, вплив географічного розташування, специфіку мультикультурності, а також культурно-цивілізаційні зв'язки з іншими країнами та регіонами;

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких **компетентностей**:

1) загальні компетентності (ЗК):

ЗК – 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК – 02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

ЗК – 06. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК – 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

2) фахові компетентності (ФК):

ФК – 01. Здатність презентувати результати професійної діяльності в усній та письмовій формі, надавати відповідну аргументацію;

ФК – 03. Здатність критично аналізувати культурні явища та процеси з використанням загальнонаукових та спеціальних наукових методів;

ФК – 07. Здатність обґрунтовувати рішення щодо врегулювання відносин у сфері культури на основі розуміння специфіки соціокультурних процесів.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Красєзнавчі студії**» є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми (ОП):

ОК 1. Вступ до спеціальності

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Культурологія**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПР):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Мати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію.	ПРН – 01
Аналізувати, коментувати, узагальнювати, наукові та аналітичні тексти культурологічного характеру.	ПРН – 02
Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо культурних явищ, подій та історико-культурних процесів.	ПРН – 05
Вести публічну дискусію та підтримувати діалог з питань української культури з фахівцями та нефаківцями.	ПРН – 14

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Красзнавчі студії» :

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Одержати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію.	ПРН – 01
Навчитися аналізувати, коментувати, узагальнювати, наукові та аналітичні тексти культурологічного характеру.	ПРН – 02
Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо культурних явищ, подій та історико-культурних процесів.	ПРН – 05
Навчитися вести публічну дискусію та підтримувати діалог з питань української культури з фахівцями та нефхівцями.	ПРН – 14

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: залік; стандартизовані тести; реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Форма модульного контролю: стандартизовані тести.

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит в усній формі за екзаменаційними білетами.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	10	10	10	10		

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T6	T7	T8	T9	T10	50	100
10	10	10	10	10		

T6, T7 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

	Модуль 1	Модуль 2

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	10	50	10	50
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання здобувачів оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який: - всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; - вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; - засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; - засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; - вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; - самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи;

оцінку «добре» (82-89 балів, В) заслуговує здобувач, який: - повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; - має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; - під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач, який: - в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; - опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) заслуговує здобувач, який: - знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; - виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; - ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; - допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення;

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач, який: - володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер;

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який: виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань;

оцінка «незадовільно» (0-35 балів, F) – виставляється здобувачу, який: - володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; - допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; - не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

ТЕМА 1. Вступ до краєзнавчих студій. Культурологічний аспект

Об'єкт та предмет вивчення краєзнавчих студій. Форми і види краєзнавчої діяльності. Джерела краєзнавчих досліджень. Краєзнавство та культурологія.

ТЕМА 2. Концепт історичного Закарпаття в краєзнавчих студіях.

Історичне Закарпаття. Українці (русини) в Словаччині. Проблема кордонів. Українці в Румунії. Лемківщина. Русини сербської Воєводини та зв'язок із Закарпаттям.

ТЕМА 3. Середньовічна історія та культура Закарпаття

«Котел народів». Слов'яни. Історіографічна дискусія належності до Київської Русі. Прихід древніх угрів. Волоська колонізація. Угорське королівство. Формування комітатів. Бейла IV. Культура виноградарства та виноробства. Будівництво замків. Династія Анжу та антифеодальна фронда. Династія Другетів. Руська колонізація. Урбаністичні тенденції та «волооське право». Повстання Дьордя Дожі. Культура Закарпаття епохи Середньовіччя.

ТЕМА 4. Ранньомодерне Закарпаття: політичний та релігійний аспект

Розпад Угорського королівства після битви під Могачем. Трансільванське князівство. Протистояння католиків та протестантів. Ужгородська Унія. Початок поширення греко-католицизму. Антисоціальні розбійницькі рухи. Династія Ракоці. Війна Ференца Ракоці II. Культура епохи ранньомодерного часу.

ТЕМА 5. Соціокультурний розвиток у складі держави Габсбургів

Перехід під владу Габсбургів. Династія Шенборнів-Бухгеймів. Розвиток промисловості та сільського господарства: нові культури. Реформи Марії-Терезії. Зародження освіти та науки. Емігранти із Закарпаття до імперських центрів. М. Балудянський, М. Лучкай, І. Орлай та ін.

ТЕМА 6. Модерний час: реформи та революції.

«Весна народів». Будителі. А. Добрянський, О. Духнович. Культурне відродження. Книгодрукування та розвиток преси. Австро-угорський «компроміс». «Мадяризація». Перша хвиля еміграції.

ТЕМА 7. «Довге двадцять століття»: війни та конфлікти

Перша світова війна. Руська Крайна. З'їзди у Хусті, Ужгороді, Пряшеві та інших містах. Угорська Радянська республіка. Вхід до складу Чехословаччини. 20 років у складі демократичної Чехословаччини: міфи, реалії та історіографічні дискусії. Карпатська Україна. Угорське королівство. Квзідержава Закарпатська Україна. Вхід до Радянського Союзу.

ТЕМА 8. Мультикультурність та поліетнічний аспект

Мультикультурність та поліконфесійність. Історія та культура угорців, словаків, німців, євреїв та ромів. Взаємозв'язки та співжиття українців з іншими етносами.

ТЕМА 9. Тоталітаризм і Закарпаття

Період Другої світової війни. Голокост. Примусова праця. Сталінські післявоєнні репресії проти українців, німців та угорців. Репресії проти Греко-Католицької Церкви. Дисиденти.

ТЕМА 10. Сучасне Закарпаття (кін. XX – поч. XXI ст.)

Внутрішньополітичні протистояння в період незалежної України. Демографічний розвиток. Міжетнічні відносини. Сучасна культура Закарпаття.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
ТЕМА 1. Вступ до краєзнавчих студій. Культурологічний аспект	10	2	2			6
ТЕМА 2. Концепт історичного Закарпаття в краєзнавчих студіях.	14	4	4			6
ТЕМА 3. Середньовічна історія та культура Закарпаття	12	4	2			6
ТЕМА 4. Ранньомодерне Закарпаття: політичний та релігійний аспект	14	4	4			6
ТЕМА 5. Соціокультурний розвиток у складі держави Габсбургів	10	2	2			6
ТЕМА 6. Модерний час: реформи та революції.	10	2	2			6
ТЕМА 7. «Довге двадцяте століття»: війни та конфлікти	14	4	4			6
ТЕМА 8. Мультикультурність та поліетнічний аспект	10	2	2			6
ТЕМА 9. Тоталітаризм і Закарпаття	14	4	4			6
ТЕМА 10. Сучасне Закарпаття (кін. XX – поч. XXI ст.)	10	2	2			6
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за семестр	120	32	28			60

(заочна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
ТЕМА 1. Вступ до краєзнавчих студій. Культурологічний аспект	12	2				10
ТЕМА 2. Концепт історичного Закарпаття в краєзнавчих студіях.	12		2			10
ТЕМА 3. Середньовічна історія та культура Закарпаття	12	2				10
ТЕМА 4. Ранньомодерне Закарпаття: політичний та релігійний аспект	12	2				10
ТЕМА 5. Соціокультурний розвиток у складі держави Габсбургів	12		2			10
ТЕМА 6. Модерний час: реформи та революції.	12					12
ТЕМА 7. «Довге двадцяте століття»: війни та конфлікти	12	2				10
ТЕМА 8. Мультикультурність та поліетнічний аспект	10					10
ТЕМА 9. Тоталітаризм і Закарпаття	12	2				10
ТЕМА 10. Сучасне Закарпаття (кін. XX – поч. XXI ст.)	14	2	2			10
Разом за семестр	120	12	6			102

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Вступ до краєзнавчих студій	2	
2	Концепт історичного Закарпаття в краєзнавчих студіях.	4	2
3	історія та культура Закарпаття в період Середньовіччя	2	
4	Закарпаття в ранньомодерний час: політичний та релігійний фактори	4	
5	Соціокультурний розвиток у складі держави Габсбургів	2	2
6	Модерна доба: реформи та революції в XIX столітті	2	
7	«Довге двадцяте століття»: війни та конфлікти	4	
8	Мультикультурність та поліетнічний аспект	2	
9	Тоталітаризм і Закарпаття	4	
10	Сучасне Закарпаття (кін. XX – поч. XXI ст.)	2	2
Разом		28	6

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	ТЕМА 1. Вступ до краєзнавчих студій. Культурологічний аспект	6	10
2	ТЕМА 2. Концепт історичного Закарпаття в краєзнавчих студіях.	6	10
3	ТЕМА 3. Середньовічна історія та культура Закарпаття	6	10
4	ТЕМА 4. Ранньомодерне Закарпаття: політичний та релігійний аспект	6	10
5	ТЕМА 5. Соціокультурний розвиток у складі держави Габсбургів	6	10
6	ТЕМА 6. Модерний час: реформи та революції.	6	12
7	ТЕМА 7. «Довге двадцяте століття»: війни та конфлікти	6	10
8	ТЕМА 8. Мультикультурність та поліетнічний аспект	6	10
9	ТЕМА 9. Тоталітаризм і Закарпаття	6	10
10	ТЕМА 10. Сучасне Закарпаття (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.)	6	10
	Разом	60	102

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

З метою підвищення якості засвоєння матеріалу при проведенні аудиторних занять використовуються різноманітні демонстраційні матеріали: фрагменти публікацій, джерельної літератури, що сприяють формуванню повного уявлення про культурний феномен; візуальний ряд (репродукції). Проведення аудиторних занять передбачає стандартно обладнані навчальні аудиторії та використання технічних засобів (ноутбук, проектор). Проведення позааудиторних занять передбачає використання навчальної платформи Moodle та платформи Google Meet.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

Болдижар М. Вхідження Закарпаття до складу Чехословаччини та його державноправовий статус // Державно-правовий статус Закарпаття у складі Чехословаччини у 1919–1945 роках. Матеріали наукової конференції. Ужгород, 1997. С. 7–10.

Болдижар М. Закарпаття між двома світовими війнами: Матеріали до історії суспільно-політичних відносин. Ужгород, 1993. 160 с.

Ванат І. Нариси новітньої історії українців Східної Словаччини. Т. I. (1918–1938). Пряшів, Словацьке педагогічне видавництво. Відділ української літератури, 1979. 360 с.

Вегеш М. Карпатська Україна (1938–1939): (Соціально-економічний розвиток). Ужгород, консалтинг-центр «Перспектива», 1993. 136 с.

Віднянський С., Петрище П. Політична діяльність закарпатської еміграції в США наприкінці 19-го – на початку 20-го ст. та її вплив на долю рідного краю // Українська діаспора. Ч. 4. Київ – Чикаго, 1993. С. 11–12.

Гомоннай, Василь Васильович. Педагогічна освіта на Закарпатті / В. В. Гомоннай, П. Ходанич, В. Росул. Ужгород: Гражда, 2003. 112 с.

Данилюк Д. Історична наука на Закарпатті. Ужгород: Патент, 1999. 346 с.

Елинек, Йешаягу А. Карпатская диаспора Евреи Подкарпатской Руси и Мукачева (1848–1948). Ужгород: Изд-во В. Падяка. 2010. 498 с.

Енциклопедія Українознавства. Т. 2. Львів, 1993. С. 762.

Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання. Під ред. М.Вегеша, Ч.Фединець. Ужгород: Видавництво «Ліра», 2010. 720 с.

Закарпаття в етнополітичному вимірі (авт. кол.). Київ, 2008. 520 с.

Заставний Ф. Д. Українська діаспора (розселення українців у зарубіжних країнах). Львів, 1991. С. 13–17.

Історія Центрально-Східної Європи: Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університету / За ред. Леоніда Зашкільняка. Львів, 2001. С. 388–390.

Магочі П. Р. Формування Національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848–1948). Ужгород, 1994. 296 с.

Макара М., Офіцинський Р. Німці на Закарпатті (X–XX ст.) Carpatica – Карпатика: Німці на Закарпатті (X–XX ст.). Ужгород: Патент, 1995. Вип. 4. С. 5–21.

Нариси історії Закарпаття. Т.1 (від найдавніших часів до 1918), Т. 2 (1918–1945), Т.3 (1945-до сучасності) – Ужгород, 1993, 1995, 2001.

Додаткова література:

Баглай Й. Роль театрального мистецтва у піднесенні національної свідомості українців Закарпаття в 20–30-х роках // Українські Карпати: Матеріали міжнародної конференції. Ужгород, 1993. С. 13–17.

Басараб В., Вегеш М. – Сергійчук В. Августин Волошин: нові документи і матеріали про життя і смерть президента Карпатської України. Ужгород, 2006. 152 с.

Вегеш М. Карпатська Січ: сторінки історії (1938–1939 рр.). Ужгород, 1996. 23 с.

Добош І. Історія української журналістики Закарпаття 20–30-х років ХХ ст. Івано-Франківськ, 1995. 128 с.

Задорожний В., Кундрат Ю. Курс історії української культури (IX – початок ХХІ ст.): навчальний посібник для студентів українців. Ужгород: Гражда, 2009. С. 323–356.

Кондратович И. История Подкарпатскоѣ Руси для народа. Ужгород, 1924. 116 с.

Мишанич О. Література Закарпаття: стан і проблеми наукового дослідження // Карпати нас не розлучать: Літературно-критичні статті і дослідження. Ужгород, 1993. С. 19–51.

Палінчак М. Державно-церковні відносини на Закарпатті та в Східній Словаччині в 20–середині 30-х років ХХ століття. Ужгород, 1996. 93 с.

- Поп Д. Історія Підкарпатської Русі. Ужгород, 2005.
- Росул Т. Музичне життя Закарпаття 20–30-х років ХХ ст. Ужгород, 2002. С. 139–144.
- Субтельний О. Україна: історія. Київ, 1991. 512 с. (Subtelny Orest. Ukraine: a History. – University of Toronto Press, 1989. 678 p.)
- Тейлор А. Дж. П. Габсбурзька монархія 1809–1918. Історія австрійської імперії та Австро-Угорщини. Львів, 2002. С. 256–259.
- Токар М. Партії національних меншин Закарпаття (20–30-і роки ХХ ст.). Ужгород, 2002. – 56 с.
- Токар М. Політичні партії Закарпаття в умовах багатопартійності (1919–1939). –Ужгород, 2006. 380 с.
- Федак В. Закарпаття у спортивному вимірі. Ужгород: Карпати, 1994. 150 с.
- Федака П. Нарис історії товариства «Просвіта» Карпатської Русі – України (1920–1939). Ужгород, 1991. 52 с.
- Худанич В., Боднар В. Руська Крайна в 1918–1919 роках // Культура українських Карпат: традиції і сучасність. С. 272–280.
- Цьольнер Е. Історія Австрії / Пер. з нім. Львів, 2001. 487 с.
- Шандор В. Спомини. Т. 1. : Карпатська Україна. 1938–1939. Ужгород, 1996. 390 с.; Т. 2. : Карпатська Україна. 1939–1945. Ужгород, 2000. 246 с.
- Шерегій Ю. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року. Пряшів, 1993. 414 с.
- Magocsi P.R. Chrbtom k Horám. Dejiny Karpatskej Rusi a karpatských Rusínov. Prešov: Universum, 2016. 593 s.